

Fašizem brez obraza: Avtonomni nacionalisti Slovenije

Abstract

Faceless Fascism: Autonomous Nationalists of Slovenia

The article deals with generic fascism and simultaneously devotes attention to fascist ideology. The author claims that the concept of generic fascism can be used as an umbrella term, and that various neofascist, national-socialist and far-right movements can be classified under this term. The author also focuses on fascist ideology, which he finds a fluid and continuous process, which, through time, assumes various forms and permutations. The aim of this article is, firstly, to introduce both typologically multidimensional and minimalist definitions through the concept of generic fascism based on national-socialist movement, and secondly, to upgrade the current theory of generic fascism. In the first part, the author introduces the concept of generic fascism, its main features and advantages, and then links them with the mimicry of fascist ideology. In the second part, the author deals with the case of Autonomous Nationalists, and afterwards with the local fraction called the Autonomous Nationalists of Slovenia. In the final segment, the author presents pros and cons of using the concept of generic fascism.

Keywords: generic fascism, fascist ideology, mimicry of fascism, Autonomous Nationalists

Adin Crnkic is a political scientist and PhD candidate at the Balkan Studies doctoral program at the Faculty of Social Sciences in Ljubljana. (adin.crnkic@gmail.com)

Povzetek

Prispevek obravnava generični fašizem in hkrati namenja pozornost fašistični ideologiji. Avtor prispevka trdi, da koncept generični fašizem lahko uporabimo kot krovni pojem, v katerega uvrščamo različna neofašistična, nacionalsocialistična in skrajnodesničarska gibanja. Avtor se prav tako osredinja na fašistično ideologijo, za katero ugotavlja, da je fluiden in kontinuiran proces, ki skozi čas prevzema različne oblike in permutacije. Namen prispevka je prek koncepta generičnega fašizma in na podlagi sodobnega nacionalsocialističnega gibanja podati tako tipološko večdimenzionalno definicijo kot minimalistično definicijo fašizma ter s tem nadgraditi dosedanjo teorijo generičnega fašizma. V prvem delu avtor predstavi koncept generičnega fašizma, njegove značilnosti in prednosti, nato to poveže z mimikretičnostjo fašistične ideologije, kjer tudi zapiše različne interpretacije fašizma. V drugem delu se avtor posveti primeru Avtonomnih nacionalistov, nato pa še lokalni frakciji imenovani Avtonomni nacionalisti Slovenije, pri tem pa poudari nekatere razlike med njima. V zadnjem delu zapiše ugotovitve, prednosti in slabosti uporabe koncepta generičnega fašizma in sklepne misli.

Ključne besede: generični fašizem, fašistična ideologija, mimikretičnost fašizma, Avtonomni nacionalisti

Adin Crnkic je politolog in študent doktorskega programa Balkanski študiji na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. (adin.crnkic@gmail.com)

Uvod

Vprašanje fašizma je ena najbolj kočljivih tematik v družboslovju. Roger Griffin (1998: iii–ix) je zapisal, da razen termina »ideologija«, »noben drug pojem v političnem besedišču ni sprožil toliko tekmujočih se definicij in vzročnih teorij ali sprožil toliko burnih razprav, kot jih je prav fašizem.« V pričujočem prispevku se bomo ukvarjali z obema pojmom, tj. s fašistično ideologijo, ki jo skušamo umestiti v koncept, imenovan generični fašizem. Generični fašizem se je uporabljal predvsem v zgodovinopisju, torej je skušal zgodovinsko uvrščati, razvrščati in interpretirati različne fašizme. Naš namen pa je ravno nasproten, namreč koncept bomo poskušali prenesti v sedanjost in na primeru Avtonomnih nacionalistov prikazati, kako se je fašistična ideologija sposobna prilagoditi, transformirati ter mutirati glede na prostor in čas. Zato bomo, metodološko gledano, uporabili primerjalno analizo teorij generičnega fašizma, ki jih bomo prek diskurzivne analize spletne strani aplicirali na primer Avtonomnih nacionalistov. Ti se zavzemajo za avtonomno in neodvisno delovanje od sorodnih skupin; zagovarjajo radikalni antikapitalizem; prevzemajo retoriko radikalne levice itd., kljub temu pa njihova osrednja doktrina ostaja nacionalsocializem oziroma nacionalizem. Prav na podlagi te različnosti in deviantnosti Avtonomnih nacionalistov od drugih sorodnih gibanj bomo poskušali podati lastno tipološko večdimenzionalno definicijo generičnega fašizma, hkrati pa bomo poskušali preformulirati in obenem podati lastno minimalistično definicijo fašizma. Cilja prispevka sta zato: prvič, približati teorije o fašizmu širši akademski skupnosti in drugič, da bi dodatno motivirali, aktivirali in spodbudili posameznike, ki vidijo nevarnost v porajajočem se fašizmu.

Generični fašizem

V 70. letih 20. stoletja so znova vzniknile nove študije in analize fašizma (Nolte, 1965; Mosse, 1979; Payne, 1995; Laqueur, 1976; 1996; Griffin, 1991; 1995; 1998), ki so se skušale odmakniti od dotedanjih prevladujočih interpretacij fašizma¹ in mu dale novo analitično ogrodje za proučevanje.² Ne glede na to pa se v akademskem svetu še vedno razpravlja, kakšna je definicija fašizma, kaj fašizem pomeni, kdaj in kje se pojavi in kako ga izmeriti. Po našem mnenju je predvsem zadnji dejavnik tisti, ki določa vsa preostala vprašanja. Za nas je vprašanje o merilu (oziroma boljše rečeno merilih) fašizma najpomembnejše in je ne glede na – čeprav jim je skupna antifašistična platforma – ideološke razlike prisotno v vseh klasičnih teorijah o fašizmu.

Zaradi heterogenosti in vsestranskosti fašizma (kar je navsezadnje razvidno tudi pri različnih interpretacijah) ga je po mnenju nekaterih avtorjev pri definiranju treba omejiti na t. i. fašistični minimum (Griffin, 1998; Laqueur, 1996; Eatwell, 1992). Fašistični minimum pomeni minimalne pogoje, ki jih mora politično gibanje, skupina ali politična stranka izpolniti, da bi jo lahko ocenili kot fašistično. Z drugimi besedami, fašistični minimum pomeni kriterije, brez katerih fašizem ne bi obstajal; takšen princip zagovarjajo predvsem avtorji, ki se osredinjajo na

---

¹ Fašizem se je razumel kot moralna bolezen družbe; kot reakcija spolno zatrtih množic; kot posledica podreditve avtoritarne osebnosti; razumel se je tudi v okvirih psihologije množic, če jih naštejemo le nekaj (za pregled različnih interpretacij glej Gregor, 1974).

² Za preostale definicije in o t. i. »novem konsenzu« pri proučevanju fašizma glej predvsem Griffin, 1998.

ideološki vidik. Na drugi strani pa imamo avtorje, ki se posvečajo bolj tipološki večdimenzionalni definiciji, s katero skušajo vključiti tudi organizacijske in institucionalne vidike (Linz, 1976; Payne, 1995). V tem prispevku razlikujemo med Fašizmom z velikim »F« in fašizmom z malim »f« in medtem ko prvega uvrščamo v okvir italijanskega fašizma, ki je vzniknil po prvi svetovni vojni, pa zadnjega analiziramo v okvirih t. i. generičnega fašizma. Stanley Payne piše, da je generični fašizem »podobno kot vsi splošni koncepti³ v politični analizi abstrakcija, ki ni nikoli obstajala v čisti empirični obliki, ampak sestavlja konceptualno metodo, ki pojasnjuje analizo posameznih političnih fenomenov.« (Payne, 1995: 4) Medtem, ko je za Rogerja Griffina Mussolinijev Fašizem partikularno politično gibanje in režim – tako so ga razumeli tudi njegovi člani in nasprotniki, pa je fašizem lahko internacionalen oziroma prevzema širšo, generično obliko in z njim lahko označujemo gibanja, ki nastajajo tudi v drugih državah, ne glede na to, kako sama sebe poimenujejo (Griffin, 1998: xii). Fašizem (z velikim »F«) je »historična singularnost«, medtem ko je fašizem (z malim »f«) »genus« pojava, ki lahko prevzame različne oblike (Griffin, 1998: 16). Emilio Gentile poudarja dve glavni smeri proučevanja fašističnega fenomena, ki se ju držimo tudi sami: »Cilj prve je izluščiti in določiti sestavne konceptualne prvine tako imenovanega splošnega fašizma, ki ga v smislu Maxa Webra razumemo kot idealnega; druga, dobresedno zgodovinska, pa poskuša poglobiti vedenje o posameznih gibanjih in režimih, ki so navadno vključeni v kategorijo splošni fašizem, ter poudarja njihove nacionalne, ideološke, socialne in kulturne posebnosti ter hkrati še različne metode, cilje in rezultate, ki so jih dosegli ti različni fašizmi.« (Gentile, 2010: 51) V tem pogledu je pojem generični fašizem pripomoček, ki pomaga uvrščati in proučevati fašizem/fašizme glede na prostor, poleg tega pripomore k smiselnemu vključevanju zgodovinskih, družbenih, političnih in kulturnih dejavnikov pri vsakem primeru posebej. Povedano drugače: za proučevanje fašizma ni dovolj vključevati določeno obdobje (denimo zgolj medvojnata leta), temveč se je treba poglobiti tudi v različne dejavnike, ki so sploh pripeljali – če sploh so – do vzpona (neo)fašističnih gibanj. Ko se osredinjamo na generični fašizem, se ne osredinjamo na institucionalne, organizacijske in kulturne vidike in vlogo fašizma v zgodovini –, čeprav večina povezuje termin generični fašizem prav z obdobjem med svetovnima vojnama –, temveč je to predvsem ideološka podlaga današnjim gibanjem, pri katerih lahko zasledimo vpliv fašizma. Gentile (2010: 68) je zapisal, da bi morale biti organizacijska, institucionalna in kulturna dimenzija enako pomembne kot ideološka, vendar se zdi, da je Gentile zgrešil bistvo. Prav ideologija je predispozicija preostalih dimenzijam in čeprav Gentile trdi nasprotno, teoretiki generičnega fašizma niso zanikali pomembnosti tudi drugih dejavnikov. To poudarja George L. Mosse, ki je zapisal, da razlogov za podporo fašizmu ne moremo videti zgolj v eliti in hlastanju po egoističnih, lastnih interesih, temveč so bili pomembni tudi drugi dejavniki, kot na primer družbena in ekonomska praznina, ki je zevala takoj po 1. svetovni vojni in tudi za časa t. i. velike depresije v zgodnjih 30. letih 20. stoletja. Vendar Mosse daje pomen tudi političnim odločitvam, ki so določene na podlagi dejanskih ljudskih dojemov razmer, v katerih se nahajajo, njihovih upanj, hrepenenj in utopiji, h kateri težijo (Mosse v Griffin, 1998: 145–146). Mosse je prav tako raziskoval kulturne dejavnike, predvsem mitološko »izročilo« fašizma, zato je fašizem obravnaval tudi kot politično-kulturno revolucijo. Vidimo, da so torej očitki o omejevanju fašizma zgolj na ideologijo odveč. Koncept generičnega fašizma je torej po našem mnenju treba prenesti tudi v sedanjost: razumemo ga kot ideologijo; kot krovni pojem, s katerim lahko analiziramo današnje fašizme, ki se implementirajo v obliki neofašističnih, neonacističnih, nacionalsocialističnih in do neke mere skrajno desničarskih gibanj. Pri tem se zavedamo tanke ideološke črte med vsemi temi gibanji in ravno zato se temu vprašanju podrobneje posvečamo v nadaljevanju, kjer bomo sprva pokazali »kameleonsko« naravo fašizma, nato pa to prikazali na študiji primera.

³ Proučevalci fašizma večkrat uporabljajo tudi pojem *splošen* fašizem, ki je v tem kontekstu sinonim za generični fašizem.

Mimikrija fašistične ideologije

Ideologija je, kot smo videli, osrednji koncept teoretikov generičnega fašizma. Fašistična ideologija je fluiden in kontinuiran proces, ki skozi čas prevzema različne oblike in permutacije. Prav ta protejska značilnost fašistične ideologije pripomore k raziskovanju, kako zunanje oblike (slog in organizacija) in osrednje strategije mutirajo ter kako se prilagajajo spreminjajočim se zgodovinskim okoliščinam (Griffin, 2008: 189). Roger Eatwell je v tem pogledu razvil t. i. spektralno-sinkretični model, s katerim je skušal pokazati, kako je zgodovinski fašizem, torej fašizem z velikim »F«, združeval komponente in ideje tako podobnih kot nasprotujočih si misli (npr. iz ideologij, filozofije, družbenih teorij, verskih principov, predsodkov itd.), ki so nastale pred fašizmom. Skušal je torej prikazati, kako se je ta sinkretizem odražal v »spektrom mogočih teoretičnih pozicij, ki bi lahko ustrezal istemu osnovnemu prepričanju« (Griffin, 1998: 163). Stanley Payne se, kot sam pravi, bolj posveti tipološki deskripciji fašizma, ki jo razdeli na tri dele: ideologijo in cilje, fašistično negacijo ter na slog in organizacijo. Na drugem mestu se Payne posveti *retrodiktivni teoriji fašizma*, s katero je skušal pokazati, kako so različni kulturni, politični, družbeni, gospodarski, mednarodni dejavniki pripomogli k vzponu medvojnega fašizma. Vsi ti vidiki so pomembni, saj nam navržejo analitično ogrodje za proučevanje fašizma. V sklopu generičnega fašizma ima nacionalizem poglavitno vlogo, vendar po našem mnenju ni in ne more biti edini dejavnik. Tako Griffin zapiše, da je »fašizem vrsta politične ideologije, katere mitično jedro v vseh različnih mutacijah je palingenetska oblika populističnega ultranacionalizma« (Griffin v Gentile, 2010: 59);⁴ Eatwell podobno zapiše, da je fašizem »ideologija, ki je poskušala določiti socialni preporod na podlagi radikalne tretje poti holistično-nacionalnega tipa«, in nadaljuje, da je v praksi »raje poudarjala slog – zlasti akcijo in karizmatičnega vodjo – kot pa podrobne programe in se lotila manihejskega demoniziranja svojih sovražnikov (Eatwell v Gentile, 2010: 59–60; glej tudi Eatwell, 1992); s tem se – kljub širši tipološki definiciji – strinja tudi Payne, ko trdi, da je »fašizem oblika revolucionarnega ultranacionalizma za nacionalno preroditev« in v skladu s svojo tipološko deskripcijo nadaljuje, da ta oblika »temelji na vitalistični filozofiji in je strukturiran na skrajnem elitizmu, mobilizaciji množic in principu firerja; ima pozitiven odnos do nasilja kot namena in sredstva, vojni in/ali vojaškim vrlinam pa rad pripisuje normativno naravo« (Payne v Gentile, 2010: 61). Avtorji so se v svojih temeljnih delih osredinjali predvsem na zgodovinski, medvojni fašizem, čeprav so se pozneje posvetili tudi povojnemu obdobju (Griffin, 2008). Njihove definicije so bile torej minimalistične, na podlagi njih so skušali glede na lastne analize določiti skupni imenovalec fašističnih režimov in gibanj. Ernst Nolte (1965) je tako podal minimalno definicijo v obliki šestih točk, ki so skupne fašizmu: antimarksizem, antiliberalizem, princip firerja, militarizirana stranka, nagnjenje k antikonservatizmu in totalitarizem kot cilj. Juan L. Linz pa zapiše, da je fašizem

skrajno nacionalistično, pogosto pannacionalistično, antiparlamentarno, antiliberalno, antikomunistično, populistično in zato protiproletarsko gibanje, delno antikapitalistično in antiburžoazno, antiklerikalno oziroma vsaj ne klerikalno, ki ima za cilj socialno in nacionalno povezovanje prek ene in edine stranke in korporativnih predstaviških teles (ne vedno poudarjenih); z značilnim slogom in retoriko se opira na aktivistične kadre, pripravljene na nasilne akcije, pomešane s sodelovanjem na volitvah⁵; oblast si prilašča zdaj z zakonito taktiko, zdaj s taktiko nasilja in totalitarnimi nameni. (Linz v Gentile, 2010: 60)

⁴ Palingeneza pomeni ponovno rojstvo oz. preporod, v tem primeru naroda.

⁵ Linz s tem namiguje na vojaške, po večini nasilne organizirane skupine, imenovane *squadrisimo* (skvadristi), ki so na začetku sestavljale enega ključnih dejavnikov za vzpon fašizma. Gentile zapiše, da je bil skvadrizem »maksimalizem« srednjih slojev in kot takšen pravi vir fašizma kot prevladujoče organizacijske sile v političnem boju, zavestno usmerjene v osvajanje oblasti (Gentile, 2010: 25).

Kot vidimo, so si te definicije, kljub temu, da nekateri poudarjajo ideološko razsežnost, drugi pa tipološko in večdimenzionalno definicijo, precej podobne. Avtorji torej fašizem proučujejo retrospektivno in omenjene ideološke prvine fašizma lahko v različnih gibanjih prepoznamo še danes.

Fenomen Avtonomnih nacionalistov

Avtonomni nacionalisti (AN) so nastali na začetku 21. stoletja v Berlinu kot posledica razdora znotraj neonacističnega/nacionalsocialističnega gibanja.⁶ Raphael Schlembach piše, da moramo v tem primeru razumeti termin avtonomija/avtonomni kot oznako neodvisnosti ne samo od države in strankarsko usmerjene politike, temveč tudi od preostalih sekcij organiziranega fašističnega gibanja (Schlembach, 2013: 303). Trdimo, da na primeru AN lahko govorimo o »metapolitizaciji« fašizma, saj je zanj značilna ideološka fleksibilnost, kar pomeni, da v praksi kroji fašizem po svoji meri. V nadaljevanju se bomo podrobneje posvetili delovanju AN in v štirih točkah (retorika, ideje, organiziranje, estetika) analizirali, v čem se razlikuje od podobnih gibanj. Prvič, *metamorfoza retorike*: AN večinoma prikrito in z omiljeno retoriko zagovarja ksenofobične (so proti multikulturalnosti in migrantom), šovinistične, rasistične⁷ in homofobične ideje, poleg tega pa odkrito prezira kapitalizem, komunizem, antifašizem, sionizem in čedalje bolj islam, hkrati pa zagovarja t. i. nacionalni odpor; drugič, *metamorfoza idej*: za avtonomne nacionaliste velja, da so prav tako prevzeli nekatere ideje, ki so tipične za radikalno levoico, te so npr. lastna vizija alterglobalizacije, pacifizem (primer ANSi), ekologija in boj za živalske pravice; tretjič, *reorganizacija delovanja*: a) največja inovacija je sinergija mednarodnega fašizma, saj avtonomni nacionalisti sicer zagovarjajo boj za nacionalni preporod, vendar v mednarodnem in nadnacionalnem kontekstu; b) sodobna gibanja so v nasprotju s preteklostjo bolj heterogena, hkrati pa so po večini opustila boj v politični strankarski areni; c) prav tako so opustili princip avtoritarnega vodje (tj. »upor brez vodje«) in začeli promovirati nehierarhično delovanje – od tod prilastek 'avtonomni';⁸ d) AN so od radikalnih levičarskih (anarhističnih) gibanj prevzeli tako simbolno, ideološko kot organizacijsko komponento.⁹ To v praksi pomeni,

⁶ Ideološki predhodnik AN je gibanje *Freie Kameradschaften*, ki je nastalo znotraj Nacionaldemokratske stranke Nemčije (*Nationaldemokratische Partei Deutschlands* - NPD). Več glej v Schlembach, 2013.

⁷ Večina podobnih gibanj je sicer opustila biološki rasizem in začela promovirati ksenofobični kulturni rasizem. Takšen rasizem ni usmerjen proti vsem tujcem ali migrantom na splošno, temveč je govor o t. i. *izoblikovanem rasizmu*, torej rasizmu, ki je usmerjen proti posameznikom različnih barv kože ali drugačnega oblačenja, navad in religij (Prowe, 1994: 311).

⁸ Griffin je – sledeč poststrukturalistom – za delovanje skrajnodesničarskih gibanj uporabil izraz *groupuscules*, ki jih definira kot »številčno zanemarljive politične subjekte, oblikovane, da bi sledili palingenetskim ideološkim, organizacijskim ali aktivističnim sredstvom, s končnim ciljem preseganja dekadence obstoječega liberalno-demokratskega sistema« (Griffin, 2008: 198). Avtor za spreminjajočo se organizacijsko in ideološko delovanje sodobnih gibanj uporabi tudi prispodobo *rizoma*.

⁹ Opažamo, da v želji, da bi se izognili pejorativnim konotacijam, Avtonomni nacionalisti prevzemajo drugačne strategije boja. Hrvaška avtonomaška skupina Nacionalni otpor svojo ideologijo prikazuje takole: »0 % rasizma – 100 % identitete; 0 % antisemitizma – 100 % antisionizma; 0 % fašizma – 100 % nacionalizma; 0 % komunizma – 100 % socializma; 0 % liberalne demokracije – 100 % svobode; 0 % kapitalizma – 100 % pravice; 0 % 'multikulturalnosti' – 100 % raznolikosti v svetu; 0 % političnih igrig – 100 % delovanja; 0 % sovražnosti – 100 % ponosa.« (Nacionalni Otpor, 2011) To lahko razumemo kot perverzijo fašizma, saj se diametralna pozicija radikalna leвица-skrajna desnica v tem primeru briše, prav tako pa je njihova meja med 0 odstotki in 100 odstotki v praksi dvoumna. Treba je opozoriti na večno diskusijo med enačenjem (in označevanjem) skrajnodesničarskih gibanj s fašizmom in nacizmom, saj večina takšnih organizacij to zanika ne glede na to, da je v praksi – in to tudi dokazujemo – povsem drugače.

da so prevzeli enak način oblačenja, simboliko in semiotiko radikalnega levičarstva. Boj proti kapitalizmu je za AN postal primaren politični cilj – boj se je iz parlamenta preselil na ulice, kar dejansko pomeni, da so prevzeli strategijo t. i. *Black bloc*, tj. strategijo direktne akcije, anonimnosti in neposrednega boja na ulici. Ta militantnost je še ena od značilnosti, ki loči AN od drugih neonacističnih frakcij.¹⁰ Raznorazne mikroprakse radikalne leveice – od javnih kuhinj do skvotiranja – so prav tako postale politična agenda fašistov; e) poleg aktivnega delovanja na ulici velja omeniti tudi medmrežje, predvsem v obliki spletnih blogov, ki so postali zelo dostopno sredstvo za širjenje propagande (članki, avdio in video vsebine) in aktivizma; f) nazadnje pa velja omeniti rizomatično strukturo teh novih gibanj, kar pomeni, da je fašizem v okviru gibanj sposoben preživeti in v predružačeni obliki deluje naprej; četrtič, *aestetika*: člani AN se od drugih frakcij razlikujejo tudi po tem, da so prevzeli drugačen, *casual* slog oblačenja in način življenja, skratka *alternative lifestyle* – ne poslušajo nacionalsocialističnega punka, imajo daljše lase in ne nosijo bomberk, vojaških hlač in bulerjev z belimi vezalkami; *street-art* oziroma grafitiranje je postalo eden od načinov političnega komuniciranja z javnostjo; za izdelovanje šablon, nalepk in plakatov se uporablja etika *Do it yourself* (D. I. Y.). Skratka, v vseh teh pogledih je razvidno, da AN pomeni revolt proti stereotipu tipičnega neonacista in se skuša od tega oddaljiti.

Generični fašizem na Slovenskem: primer Avtonomnih nacionalistov Slovenije

V prejšnjem poglavju smo opisali splošno gibanje Avtonomnih nacionalistov, ki je prisotno po vsej Evropi, tudi v Sloveniji. Slovenska frakcija, Avtonomni nacionalisti Slovenije, torej ni nova iznajdba, temveč del mednarodne mreže. V nadaljevanju se bomo podrobno posvetili sicer kratkemu programu, ki ga gibanje promovira v štiriindvajsetih točkah na svojem spletnem blogu (<http://anslovenije.blogspot.com/p/tocke-ansi.html>). V točkah – kjer opisujejo svoje poslanstvo, cilje in vizijo in jih v nadaljevanju povzemamo z zgornjega spletnega naslova –, je razvidna radikalnost, vendar hkrati tudi kontradiktornost, saj denimo v 17. točki zapišejo: »Vzpostaviti se mora narodno zavedanje o naravnih pojmih, ki rasno mešanje ali zatiranje prepoveduje ter promovira dejavnosti za ohranjanje naše skupne dediščine brez sovraštva do drugih kultur ali ras.« Na tem mestu torej zagovarjajo »skupno dediščino«, vendar zgolj v oblikah »čistih« ras. Ne nazadnje naj bi se po njihovem mnenju, kot zapišejo v 19. točki, moralo prenehati »lažno poučevanje o sramoti slovenskega naroda in bele rase, nadaljevati pa bi se moralo širjenje resničnih temeljev o narodni in rasni identiteti skozi življenjsko dobo vseh generacij.« To sovпада s prvo točko, ki se glasi: »Zagotoviti se mora prihodnost za naše ljudi, za našo kulturo in za naše otroke pod katerim koli pogojem.« Da bi to dosegli, piše v 15. točki, mora država mladim družinam zagotavljati ustrezno stanovanjsko politiko, finančno podporo in ne nazadnje »aktivno poučevanje o otrocih ter njihovi pomembnosti za nadaljevanje družine in lastnega naroda«, vendar mora vsak državljan v zameno ostati zvest svoji državi in sodržavljanom. Tujcem (razen ilegalnih priseljencev) je tako sicer omogočen vstop v državo, vendar pod »določenimi pogoji« (7. točka). Čeprav v 11. točki zahtevajo državo, »ki bi promovirala prijateljstvo in ne bratomorstva znotraj Evrope«, so ostri do drugače mislečih, pod to kategorijo pa spada katerokoli »antislovensko vodeno mišljenje« (8. točka). V skladu s tem so proti nadzorom tujih, tako političnih kot vojaških sil in v primeru napada zadnjih bi se moral vsak državljan častno odzvati na klic domovine (točke 6, 22 in 23). ANSi prav tako zahtevajo

¹⁰ Čeprav na demonstracijah namerno izzivajo nereda, pa ti niso usmerjeni toliko proti migrantom kot proti »ideološki« sovražnikom, tj. levičarjem (glej Schlembach, 2013: 303–305).

»zagotovitev pravične socialne in pravne ureditve«, kjer bi se kakršnakoli hujša kršitev v škodo države sankcionirala (9. točka). Prav država naj bi torej s policijo in vojsko zagotavljala varnost državljanov ter spodbujala narodno solidarnost in ustvarjalnost na gospodarski ravni (10. točka), a tudi tu se od samih državljanov pričakuje vzajemno delovanje v obliki delavnosti in deprivilegiranosti (12. točka). Na koncu svojega programa poudarjajo skrb za okolje in pravice živali, kar je razvidno iz 24. točke in njihovega gradiva (Avtonomni nacionalisti Slovenije, b. d. (a)).

Roger Eatwell (1992: 190) v svoji analizi različnih fašističnih gibanj iz različnih držav opozarja, da gibanja niso bila zgolj kopije druga druge, temveč se je prikazovala potreba po prilagoditvi lokalnim razmeram in tradiciji. Če to prenesemo na današnje gibanje Avtonomnih

nacionalistov, ugotovimo, da v tem pogledu tudi ANSi niso nikakršna izjema, saj je njihov program prilagojen »lokalnemu« okolju. Če primerjamo delovanje ANSi z drugimi skupinami Avtonomnih nacionalistov, se zdi, da je njihova sposobnost mobilizacije množice omejena. Pri ANSi je v nasprotju z drugimi sorodnimi skupinami¹¹ še bolj razvidna intelektualna nesposobnost, ki se kaže v slovničnih napakah in medsebojno nelogično povezanih stavčnih povedi.¹² Navsezadnje je skupna lastnost takšnih gibanj, ki merijo predvsem na mlade, prav pomanjkanje splošnega intelektualnega zaledja. Slovenska frakcija je – vsaj teoretično – bolj nagnjena k pacifizmu, saj namreč zapišejo: »Revolucijo kot

pojem pogojen z nasiljem, ostro zavračamo saj verjamemo, da se lahko doseže naše cilje brez agresije! Naše orožje je pisalo, računalnik, splet ... kar koli legalnega in pravičnega, da se spravi informacije, ključne za reformo in svobodo, med zavedene in oslepljene ljudi.« (Avtonomni nacionalisti Slovenije) V praksi je njihov pacifizem dvoumen,¹³ tako kot je dvoumen njihov odnos do drugih ideološko podobnih skupin. V Nemčiji so denimo AN v nenehnem konfliktu z drugimi frakcijami, kar pa za naš prostor zaradi številčne omejenosti verjetno ne velja. Prav tako neonacistični shodi pri nas niso niti dobrodošli niti prisotni. V nasprotju z nekaterimi skupinami Avtonomnih nacionalistov (denimo hrvaške frakcije Nacionalni Otpor) ANSi svoje nacionalsocialistične drže javno ne poudarjajo oziroma je izrecno nikjer ne zapišejo. Prav tako, so – v nasprotju z drugimi – njihove točke skope, plehke in zelo abstraktne, z drugimi besedami: nimajo konkretno izdelanih ciljev.

Pri avtonomnih nacionalistih se kaže paradoks: medtem ko so na teoretski ravni fašisti – to tudi priznavajo, pa v praksi oziroma javnosti to ni tako očitno. Primer AN kaže, kako se je fašistična ideologija sposobna prilagajati in je unikaten primer »ideološke deviantnosti«. Nacionalizem je osrednja doktrina, okoli katere AN gradi svojo ideologijo, in trdimo, da lahko fašizem v okviru AN še vedno interpretiramo v okviru minimalističnih definicij, vendar moramo le-te preformulirati in prilagoditi sodobnim politikam. Sodobni fašizem je torej postmoderna oblika revolucionarnega ultranacionalizma, ki prevzema radikalnolevičarsko ideologijo in

¹¹ Tukaj je Slovenija, Zveza Hervardi, Blood&Honour, Rasna zavest itn.

¹² Zgolj za primer vzamemo 10. točko ANSi: »Zahtevamo državo, ki bi spodbujala narodno solidarnost in ustvarjalnost na vseh področjih še posebej na ekonomski in gospodarski ravni«; ali pa sporočilo enega od letakov: »ZAUSTAVIMO ISLAMIZACIJO EVROPE IN ŠIRJENJE ISLAMISTIČNEGA EKSTREMINIZMA« (Avtonomni nacionalisti Slovenije, b. d. (a)).

¹³ Ta dvoumnost je razvidna iz sporočil šablon in letakov, kjer lahko zaznamo latentno napeljevanje k nasilju in nestrinjanje z drugačnostjo oz. kakršnokoli raznolikostjo: »Eurorabia? Ne hvala!«, »Evropa Evropejcem«, »Bojkotiraj tuje, ceni domače!«, »Naša edina rešitev je nacionalizem«, »Ohranimo naš rod«, »Smrt sistemu in njegovim slugam – svoboda narodu!« in »Evropejci, ohranimo našo raso živo!« (Avtonomni nacionalisti Slovenije, b. d. (b)).

retoriko.

Sklep: Fašizem v novi preobledi?

Avtonomni nacionalisti so fašisti, ki jim je s taktičnimi manevri (predvsem s populizmom), uspelo prevzeti radikalnolevičarsko ideologijo in retoriko, vse to pa – v popolni anonimnosti (taktika *Black bloc*) – izrabljajo tudi za nasilne akcije. Primer AN je dober dokaz, kako je šla fašistična ideologija še dlje: uspelo se ji je transformirati in prilagoditi sodobnim razmeram, pri tem pa ni izbirala sredstev (radikalne levice). Ravno zato smo to perverzno novodobno obliko primerno poimenovali »fašizem brez obraza«. Do tega spoznanja smo prišli s pomočjo generičnega fašizma, torej koncepta, ki po našem mnenju ustreza naši tematiki, saj odlično prikaže mimikretičnost fašizma ter da je njegovo jedro v vseh njegovih permutacijah še vedno nacionalizem. Zavedamo se razlik (in podobnosti) med pojmi fašizem, nacizem, nacionalsocializem, skrajna desnica itd., vendar je tako v praksi kot teoriji težko ločevati med temi koncepti. Kljub temu jih – poleg AN – uvrščamo pod krovni pojem generični fašizem, ki smo ga v prispevku tipološko razdelili (metapolitizacija fašizma), hkrati pa smo na podlagi analize ideologije podali lastno minimalistično definicijo. Toda, kakšne pasti in nevarnosti prinaša uporaba koncepta generični fašizem? Gentile je denimo kritičen do koncepta, saj »v to kategorijo namreč pogosto uvrščamo ne le gibanja, režime in osebe, ki so se med svetovnjima vojnama in tudi še pozneje razglašali za fašistične, temveč tudi vse tiste, ki jih imajo zgodovinarji po definicijah generičnega fašizma za fašiste, čeprav se niso razglašali za fašiste ali so to celo zanikali« (Gentile, 2010: 67). Hkrati kritizira generični fašizem in se sprašuje, čemu ne obstaja npr. generično Jakobinstvo, generični liberalizem, generični socializem, in trdi, da bi morali zaradi tega pretehtati zgodovinsko stvarnost. Po njegovem mnenju je »naloga definicije [v] prvotnem pomenu besede očrtati, razmejiti, določiti meje. V definicijah generičnega fašizma, ki se nam ponujajo, pa imamo pred seboj nekakšen elastičen fašizem, ki se nenehno širi in krči v času in prostoru ...« (ibid.) Gentile obravnava predvsem zgodovinsko perspektivo fašizma (tj. fašizem z velikim »F«), zato se verjetno zdi takšna kritika smiselna. Vendar je takšno omejevanje ideologije zgolj na medvojno obdobje rigidno, saj ne dopušča možnosti prilagajanja fašizma glede na čas in okolje. Res je, tudi drugi koncepti se spreminjajo in prevzemajo nekatere ideološke, praktične in teoretične vidike, vendar je fašistična ideologija tista, ki se je izkazala za najbolj nevarno in hkrati prilagodljivo. Zato velja upoštevati opozorilo Umberta Eca, ko trdi, se »fašizem lahko igramo v različnih oblikah in še zmerom bo fašizem« (Eco, 2013: 17). S tem je povedal, da je fašizem tako fluidna ideologija, da lahko koagulira zgolj okoli enega samega vidika (ibid.), v našem primeru nacionalizma. Ugotovili smo, da se slovenska frakcija Avtonomnih nacionalistov v nekaterih pogledih razlikuje od sicer številnejšega in močnejšega nemškega gibanja AN, predvsem po sposobnosti mobilizacije in načinu delovanja. Medtem ko sta pri drugih glavni sredstvi nasilje in medmrežje, pa je pri ANSi to predvsem medmrežje, čeprav lahko glede na neaktivnost spletnih blogov trdimo, da so Avtonomni nacionalisti na splošno očitno v zatonu. Vseeno pa to seveda ne pomeni, da se podoben fenomen, v še bolj dodelani obliki, ne bo ponovil, saj – kot trdi Walter Laqueur –, »novi fašizem lahko poveča svoj vpliv samo, če se prilagodi spremenjenim razmeram.« (Laqueur, 1996: 93). Zato lahko pričujoči prispevek razumemo tudi kot opozorilo, da fašizem nikoli ne miruje.

Literatura

AVTONOMNI NACIONALISTI SLOVENIJE. Dostopno na: <http://anslovenije.blogspot.com/> (15. november 2014).

AVTONOMNI NACIONALISTI SLOVENIJE (b. d. (a)): *Točke ANSi*. Dostopno na: <http://anslovenije.blogspot.com/p/tocke-ansi.html> (12. december 2014).

AVTONOMNI NACIONALISTI SLOVENIJE (b. d. (b)): *Letaki*. Dostopno na: <http://anslovenije.blogspot.com/p/>

- letaki.html (12. december 2014).
- EATWELL, ROGER (1992): Towards a New Model of Generic Fascism. *Journal of Theoretical Politics* 4(2): 161–194.
- ECO, UMBERTO (2013): Prafašizem. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 40(251): 13–21.
- FELDMAN, MATTHEW (ur.) (2008): *A fascist century: essays by Roger Griffin*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
- GENTILE, EMILIO (2010): *Fašizem: zgodovina in interpretacije*. Ljubljana: Modrijan.
- GREGOR, A. JAMES (1974): *Interpretations of fascism*. New Jersey: General Learning Press.
- GRIFFIN, ROGER (1991): *The nature of fascism*. London: Routledge.
- GRIFFIN, ROGER (1995): *Fascism*. Oxford: Oxford University Press.
- GRIFFIN, ROGER (ur.) (1998): *International fascism: theories, causes and the new consensus*. London, Sydney, Auckland: Arnold.
- GRIFFIN, ROGER in MATTHEW FELDMAN (ur.) (2004): *Fascism: critical concepts in political science*. London, New York: Routledge.
- LAQUEUR, WALTER (1976): *Fascism, a reader's guide: analyses, interpretations, bibliography*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.
- LAQUEUR, WALTER (1996): *Fascism: past, present, future*. New York: Oxford University Press.
- MOSSE, GEORGE L. (1979): *International Fascism: New Thoughts and New Approaches*. New York: Howard Fertig.
- MOSSE, GEORGE L. (1998): A politico-cultural revolution. V *International fascism: theories, causes and the new consensus*, R. Griffin (ur.), 137–147. London, Sydney, Auckland: Arnold.
- NACIONALNI OTPOR. Dostopno na: <http://nacionalniotpor.wordpress.com/> (15. november 2014).
- NOLTE, ERNST (1965): *Three faces of fascism*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- PROWE, DIETHLEM (1994): 'Classic' fascism and the new radical right in Western Europe: comparisons and contrasts. *Contemporary European History* 3(3): 289–314.
- RENTON, DAVE (1999): *Fascism: theory and practice*. London, Sterling: Pluto Press.
- SCHEDLER, JAN (2014): The devil in disguise: action repertoire, visual performance and collective identity of the Autonomous Nationalists. *Nations and nationalism* 20(2): 239–258.
- SCHLEMBACH, RAPHAEL (2013): The 'Autonomous Nationalists': new developments and contradictions in the German neo-Nazi movement. *Interface: a journal for and about social movements* 5(2): 295–318.
- STERNHELL, ZEEV (1976). Fascist ideology. V *Fascism, a reader's guide: analyses, interpretations, bibliography*, W. Laqueur (ur.), 315–376. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.
- STERNHELL, ZEEV (1995a): *The birth of fascist ideology: from cultural rebellion to political revolution*. Princeton, Chichester: Princeton University Press.